

CRNA GORA

SKUPŠTINA

Odbor za ljudska prava i slobode

Broj: 00-63-8/21-56/

Podgorica, 10. novembar 2021. godine

INFORMACIJA
O POSJETI DELEGACIJE ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE
CENTRU ZA PRIHVAT U SPUŽU,
održanoj 10. novembra 2021. godine

Delegacija Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore posjetila je Centar za prihvata u Spužu 10. novembra 2021. godine.

Pored predsjednika Odbora Jovana Jola Vučurovića i članice Odbora Jelene Božović, u posjeti su učestvovali: zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Snežana Armenko, v.d. direktorica Direktorata za socijalno staranje i dječju zaštitu u Ministarstvu finansija i socijalnog staranja Marija Stajović, sekretarka Ministarstva prosvjete, nauke, kulture i sporta Jovana Ostojić, načelnica Direkcije za antidiskriminacione politike u Ministarstvu pravde, ljudskih i manjinskih prava Mirjana Vlahović-Andrijašević, savjetnica za vladavinu prava i evropske integracije u Delegaciji Evropske unije Frederike Vunšman, programska menadžerka za demokratiju i ljudska prava u Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori Mladenka Tešić, koordinator socijalne politike u Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori Danilo Smolović, saradnica u Predstavništvu UNHCR-a u Crnoj Gori Darka Minić, predstavnica Crvenog krsta Crne Gore Jelena Dubak i predstavnik NVO „Građanska alijansa“ Pavle Čupić.

Imajući u vidu da Crna Gora poslednjih nekoliko godina bilježi značajan porast broja migranata i predstavlja tranzitnu zonu na putu ka državama članicama Evropske unije, posjeta je bila dobra prilika da se predstavnici nadležnih državnih organa, međunarodnih organizacija sa sjedištem u Crnoj Gori i nevladinog sektora upoznaju sa postupanjem prema strancima koji traže međunarodnu zaštitu smještenim u Centru za prihvata, uslovima koji su im obezbijedeni i aktivnostima koje se preduzimaju na planu zaštite njihovih ljudskih prava.

Miroslav Zeković, v.d. generalnog direktora Direktorata za upravne poslove, državljanstvo i strance u Ministarstvu unutrašnjih poslova je saopštio da je Crna Gora prihvatila međunarodno-pravne obaveze u ovoj oblasti i istakao da je 2017. godine donešen Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca koji je u potpunosti usklađen sa evropskim zakonodavstvom. Zakon je dobio i pozitivno mišljenje Evropske komisije, što je značajan korak u evropskim integracijama Crne Gore. Različiti faktori utiču na migratorna kretanja, a Crna Gora je pokazala spremnost, odgovornost i humanost u prihvatu lica koja traže međunarodnu zaštitu u Crnoj Gori.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode Jovan Jole Vučurović je informisao da Odbor, u sklopu nadzorne uloge, posvećuje posebnu pažnju ovoj predmetnoj oblasti i da se dugi niz godina bavio razmatranjem položaja raseljenih i interno raseljenih lica. Kada je riječ o aktuelnim migratornim tokovima koji ne zaobilaze ni Crnu Goru, naglasio je da se Odbor za ljudska prava i slobode 27. saziva Skupštine Crne Gore upoznao sa stanjem u ovoj oblasti na Prvoj sjednici održanoj 23. decembra 2020. kada je razmotrio tri Izvještaja Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore o readmisiji i migracijama i tim povodom donio Zaključak koji je dostavio Kolegijumu predsjednika Skupštine na upoznavanje i nadležnim institucijama na realizaciju. Istakao je da su migracije postale trend o kojem u Crnoj Gori treba govoriti glasnije i sa različitih aspekata. Takođe, podsjetio je da su migranti u Crnoj Gori najčešće u tranzitu, jer je njihovo krajnje odredište neka druga zemlja, o čemu svjedoči činjenica da nadležni organi koji registruju migranta često poslije nekoliko dana gube njegov trag, jer napušta zemlju. Uzroci migracija su najčešće geopolitička dešavanja, ali prisutna su i ekonomsko-migratorna kretanja. Saopštio je da učesnici posjete posjeduju osnovne informacije o funkcionisanju Centra za prihvata u kojem su smješteni pripadnici ranjivih grupa, prvenstveno maloljetnici, maloljetnici bez pratnje, lica sa invaliditetom, trudnice, samohrani roditelji sa maloljetnom djecom, a izuzetno, kada kapaciteti to dozvoljavaju, smještaj se obezbjeđuje i pojedinim muškarcima koji se po psiho-fizičkim karakteristikama smatraju vulnerabilnim. Takođe, učesnici posjete znaju da je smještaj kolektivnog tipa, prilagođen individualnim potrebama stranaca koji traže međunarodnu zaštitu. Posebno značajnim je ocijenio što se u ovom Centru poštuje potreba obezbjeđivanja jedinstva porodice, kao i pravo na privatnost, dostojanstvo i sigurnost.

Predsjednik Odbora je podsjetio da je u Izvještaju o postupanju prema migrantima u Crnoj Gori koji je sačinio Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, a koji je Odbor razmotrio na Prvoj sjednici, održanoj 23. decembra 2020, Zaštitnik Ministarstvu unutrašnjih poslova uputio Preporuke:

- da se u Centru za prihvata donese procedura za postupanje u slučaju smrti stranca u Centru i
- da se vodi posebna i što preciznija evidencija o konfliktnim situacijama u Centru za prihvata.

S tim u vezi, informisao je da je Ministarstvo unutrašnjih poslova donijelo Pravilnik o dopuni Pravilnika o pravilima boravka i kućnom redu u Centru za prihvat kojim je definisana procedura za postupanje u slučaju smrti stranca u Centru, pa se interesovao da li je realizovana druga Preporuka Zaštitnika.

Uz podsjećanje da su članovi Odbora informisani da je samo u jednoj situaciji zabilježen ozbiljniji konflikt migranata sa lokalnim stanovništvom kada je Zaštitnik na terenu djelovao kao medijator, predsjednik Vučurović se interesovao da li su posljednjih mjeseci tokom tranzita ili boravka ovih lica u Crnoj Gori zabilježena krivična djela, da li su ta lica ugrožavala bezbjednost građana Crne Gore, ali i da li su oni bili žrtve kriminalnih aktivnosti posebno u pogledu trgovine ljudima. Takođe, upitao je da li ova lica sa dozvolom ili bez dozvole mogu da napuštaju Centar za prihvat i da li se prati njihovo kretanje kada napuste Centar, da li među njima mogu biti lica koja su osumnjičena za terorizam u državama iz kojih potiču. Interesovalo ga je da li nadležni organi i službe Crne Gore imaju koordinaciju sa stranim službama kako bi se eventualno otkrile takve osobe. Predsjednik Odbora je zaključio da je ova tema posljednjih mjeseci iščezla iz fokusa interesovanja javnosti, ali je dobro da se isprati stanje u ovoj oblasti.

Irena Rakočević, načelnica Direkcije za prihvat stranaca koji traže međunarodnu zaštitu je saopštila da je ovo mjesto na kome su se okupili indikator poštovanja ljudskih prava u praksi. Ljudska prava stranaca koji traže međunarodnu zaštitu su specifična zbog situacione i unutrašnje ranjivosti, jer ime je oduzeta sloboda izbora mjesta boravka. Na putu od zemlje porijekla do Crne Gore često se susrijeću sa izazovima, poput trgovine ljudima, tako da se dešava da upadnu u lanac izvršenja krivičnih djela. Posebno je naglasila da je Crna Gora u potpunosti usaglasila normativni okvir sa evropskim i međunarodnim standardima u ovoj oblasti, ratifikacijom Konvencije o izbjeglicama sa Dodatnim protokolima. Takođe, podsjetila je na odredbu člana 9 Ustava Crne Gore kojim je propisano da su potvrđeni i objavljeni međunarodni ugovori i opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava sastavni dio unutrašnjeg pravnog poretka, imaju primat nad domaćim zakonodavstvom i neposredno se primjenjuju kada odnose uređuju drukčije od unutrašnjeg zakonodavstva. Podsjetila je da je u pregovorima za poglavlja 23 i 24 ukazano da Crna Gora ne treba da mijenja Ustav jer je njime propisana supremacija međunarodnih standarda. Posebno je naglasila da vladavina prava nije datost, već zadatost u sinergetskom pristupu svih onih koji donose i koji primjenjuju propise.

Istakla je da je Centar za prihvat odsjek u sastavu Direkcije za prihvat stranaca, a u avgustu 2020. godine na Božaju je otvoreno privremeno kontejnersko naselje koji će funkcionisati do izgradnje tranzitnog centra na mjestu nekadašnje karaule Božaj, kapaciteta 120, a u vanrednim situacijama 200 mjesta. Centar u Spuzi je kapaciteta 104 mjesta, a očekuju početak radova na nadogradnji sprata čime će se kapaciteti povećati za još 60 mjesta. Ministarstvo unutrašnjih poslova je krajem prošle godine kupilo plac površine 5.587 metara kvadratnih radi povećanja dvorišnih kapaciteta kako bi se stvorio adekvatan prostor u slučaju enormno većeg priliva migranata. Očekuje da će najkasnije do kraja prvog kvartala 2022. godine biti postavljeni dodatni kontejneri kojima će se proširi kapaciteti za još 60 lica. Centar za prihvat nije prva destinacija za strance koji traže međunarodnu zaštitu, već je to granična policija gdje oni izražavaju namjeru za podnošenje zahtjeva za međunarodnu zaštitu. Članom 34 Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca data je mogućnost i Centru za prihvat da uzme namjeru, ali ta norma je sa odloženim dejstvom. Nakon što se realizuje elektronsko uvezivanje sa graničnih prelaza i nakon što Crna Gora u potpunosti počne primjenjivati Eurodak, namjera za podnošenje zahtjeva za međunarodnu zaštitu moći će se preuzimati i u Centru za prihvat. Stranci koji traže međunarodnu zaštitu imaju intervju na prijemu i tada stručni tim Centra utvrđuje stepen ranjivosti lica na osnovu čega se utvrđuje njihova kategorija. Država Crna Gora licima koja traže međunarodnu zaštitu obezbjeđuje ishranu (pet obroka) u skladu sa jelovnikom Instituta za javno zdravlje, zdravstvenu zaštitu i informativnu i pravnu pomoć i podršku. Poslije devet mjeseci boravka u Centru ova lica imaju pravo na rad. Nakon sprovedenog postupka u okviru kojeg se ispituje da li su lica ispunila pretpostavke da dobiju međunarodnu ili supsidijarnu zaštitu, ta lica ulaze u fazu integracije gdje imaju pravo na socijalnu podršku, novčanu pomoć i pomoć prilikom spajanja porodice. Svi stranci koji traže međunarodnu zaštitu imaju pravo na jedinstvo porodice, a kad dobiju međunarodnu zaštitu imaju pravo na spajanje porodice.

Rakočević je istakla da je Evropski sud za ljudska prava prije nedjelju dana dao mišljenje zbog kojeg će se mijenjati Evropska regulativa kojim je istaknuto da se administrativni pritvor primjenjuje krajnje izuzetno, uz maksimalno poštovanje principa pravičnosti i srazmjernosti. Naglasila je da Crna Gora nije imala velike izazove u tom pogledu iako je 2019. godine u Centru u Spuzi i Alternativnom smještaju na Koniku bilo oko 8.000 lica, a donesena su samo dva rješenja o administrativnom pritvoru. Od početka ove godine u Centru u Spuzi i Božaju bilo je oko 2.500 lica. Novom Strategijom za migracije i readmisiju u IV kvartalu 2022. godine planirana je dopuna Pravilnika o pravilima boravka i kućnom redu u Centru za prihvat kako bi se dodatno osnažila pozicija stranca koji je prekršio pravila time što će se žalbeni postupak uskladiti sa međunarodnim standardima.

Na pitanje predsjednika Odbora, Rakočević je odgovorila da je Centar za prihvat otvorenog tipa i da je sloboda kretanja uz poštovanje kućnog reda garantovana. Saopštila je da u ovom trenutku nemaju pravu informaciju o identitetu lica jer se dešava da se veliki broj lica ima isto ime i prezime, datum rođenja, ali od strane granične policije im se uzima otisak prsta koji se dalje nigdje ne šalje na provjere, zbog čega je neophodno formirati bazu podataka, za koju se nada da će obezbijediti uz pomoć FRONTEX-a. Prošle godine su procesuirani slučajevi nasilja u porodici, a krajem 2019.

godine zabilježen je jedan slučaj krijumčarenja. Iako Crna Gora nema reciprocitet sa Avganistanom, taj predmet je naše Osnovno državno tužilaštvo na bazi reciprociteta ustupilo Avganistanu. Naglasila je da u Crnoj Gori nije zabilježen nijedan oblik nasilja nad strancem koji traži međunarodnu zaštitu u kolektivnom smještaju, niti su specijalni izvjestioci UN koji prate ovu oblast registrovali takve pojave kod nas, što svjedoči da je Crna Gora odgovorila izazovima migratornih kretanja.

Marija Stajović, v.d. direktorica Direktorata za socijalno staranje i dječju zaštitu u Ministarstvu finansija i socijalnog staranja se interesovala šta će od sadržaja biti obezbijeđeno u prostoru koji se planira stvoriti širenjem kapaciteta Centra i da li će u tom dodatnom prostoru korisnicima biti omogućene fizičke aktivnosti. Irena Rakočević je pojasnila da planiraju da izgrade dodatne kontejnere, a oslobodiće prostor za igralište na kojem će biti moguće realizovati sportske aktivnosti.

Frederike Vunšman, savjetnica za vladavinu prava i evropske integracije u Delegaciji Evropske unije je upitala da li je maksimalno vrijeme boravka lica koja traže međunarodnu zaštitu u Centru devet mjeseci i koliko dugo se u prosjeku lica zadržavaju u Centru, kakva je njihova struktura, da li je riječ o porodicama ili pojedincima i koji su razlozi zbog kojih su ostajali duže ili kraće.

Irena Rakočević je pojasnila da stranac koji traži međunarodnu zaštitu ima pravo da boravi u objektima Direkcije za prihvatanje do izvršnosti odluke po njegovom zahtjevu. Postupak po zahtjevu je drugostepen, tako da njihov boravak nije ograničen na devet mjeseci, već se dešavalo da u Centru borave i po dvije ili dvije i po godine. U 2018. godini zabilježen je povećan priliv porodica iz Avganistana, a samaca je najviše bilo iz Maroka, Alžira, Iraka, Irana i Pakistana. Prosječno zadržavanje samaca je tri do četiri dana, a porodica sedam do deset dana.

Na pitanje da li je bilo djece bez pratnje i koliko su se zadržavali, Rakočević je odgovorila da ove godine nijesu imali djece bez pratnje, a prošle godine ih je bilo i zadržavali su se tri do četiri dana i odmah im se obezbjeđuje staratelj koji je dužan da vodi računa o njima, dok će uraditi i standardne operativne procedure kojima će se precizno definisati postupanje prema djeci bez pratnje.

Miroslav Zeković, v.d. generalnog direktora Direktorata za upravne poslove, državljanstvo i strance je saopštio da je od početka godine 1.853 lica iz Avganistana izrazilo namjeru da zatraži azil u Crnoj Gori, što je 61,6% ukupnog broja od 3.008 lica koja su izrazila namjeru za dobijanje azila u Crnoj Gori. Svega 96 lica iz Avganistana je podnijelo zahtjev za azil što je 5% lica koja su izrazila namjeru, a od tih 96 lica samo dvoje je trenutno u Crnoj Gori tako da su dva zahtjeva u proceduri, što svjedoči da oni i dalje doživljavaju Crnu Goru kao tranzitnu državu.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode Jovan Jole Vučurović je mišljenja da zemlje koje su koristile ograde za migrante, od kojih su neke i članice Evropske unije, nijesu manje demokratske države od Crne Gore, što je važno naglasiti kako se ne bio stekao utisak da je Crna Gora iznad tih država, jer se mi tek učimo demokratiji, a vladavine prava kod nas je sve manje.

Nakon razgovora sa predstavnicima Ministarstva unutrašnjih poslova učesnici posjete su obišli Centar za prihvatanje.

SEKRETAR ODBORA

Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA

Jovan Jole Vučurović